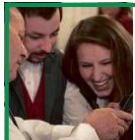

Giubileum senza cursa da scarsolar
L'Unium da scarsolar e spassegiar Mompé Medel festivescha quest onn ses giubileum da 20 onns.

3

MIMS – la musica instrumentala Schons
Il cineast susilvan Casper Nicca ha accompagnà la musica instrumentala da Schons.

6

südostschweiz

LA QUOTIDIANA

FMR Fundaziun Medias Rumantschas, Via da Masans 2, 7000 Cuira, 081 544 89 10, redacziun@fmr.ch

ENGIADINA

Criminals ed innozaints a Vnà

(fmr/fa) Ün Zürich-Krimi chi giouva per part in Engiadina: In gövgia muossa l'ARD il crimi cun l'actur *Christian Kohlund* chi fa il viadi da Turich a Vnà. In l'episoda «Borchert und der eilige Tod» vuol il giurist Borchert (Christian Kohlund) verer sch'el nu chattess cumprouvas per l'innozenza dal protagonist Brosi. Quel es fingià daspö ün-desch onns in parschun... Sco cha'l chanzlist da Valsot *Gian*

Claudio Oswald disch vaiva la firma chi ha fat il film dumandà fingià vers la fin da l'on 2019 al cumün il permiss per filmar illa fracziun Vnà ed in seis contuorns. Quel ha dat l'acconsentiment. Dürant la prim'eivna da marz esa gnü filmà a Vnà, per part cun statistis indigens. Las prosmas episodas muossa l'ARD als 11 e'ls 18 favrer.

> PAGINA 9

SURSELVA

Il Da Casa Val Lumnezia a Vella enquera ina nova meinacasa. FOTO MAD

Tgi va e tgi stat

(fmr/abc) In conflict da lavur – Quei ei stau il cass el Da Casa Val Lumnezia. Els hagian ina sligiazion en vesta, conceda il president dil cussegl dil Da Casa Val Lumnezia. *Mathias Bundi* ei fetschentaus dapi in temps cun in problem interhuman el menaschi a Vella. Gl'onn vargau haveva in conflict denter il meinacasa e la menadra dalla tgira giu consequenzas. La responsabla per la tgira ha la finala demissionau ed ha bandunau la casa. Quei

mument ha il cussegl da fundaziun stuiu anflar ina sligiazion urgenta e la dunna dil fatg *Ruth Lichtensteiger* ei semussada sco persuna capabla. Ussa ha il cussegl surdau ad ella la funcziun da meinacasa, quei suenter che *Retus Giger* ha calau. *Mathias Bundi* puntuescha che quella midada fetschi buca tons quitaus sco la pandemia, lezza strapazescha bravamein la pazienza da quei menschi.

> PAGINA 3

GRISCHUN CENTRAL

«Chel terz plaz è schon en fitg bel sentimaint»

(fmr/md) Dumengia passada ò Sandro Simonet cuntanschia per l'amprem'eda igl podest tigl slalom a Chamonix. La FMR ò discuria cuagl surmiran da 25 onns tgi valeva igls davos onns scu campium digls trenamaints. El è led dad aveir savia confirmar igl sies potenzial er durant ena cursa. Dumengia seira tard

è'l turno anavos a Savognin cun en lascher plagn experientschas positivs. Pinavant adamplescha el cun chella rangaziun igl criteris da seleccziun pigl campinadi mundial. Tal scumainza lott'emda a Cortina d'Ampezzo.

> PAGINA 11

L'avegnir dal dschember

ANNATINA FILLI/FMR

■ Scienziats da l'Institut per la perscrutaziun da naiv e lavinas Tavo (WSL), dal Politecnicum e da l'Università da Turich s'han occupats cun l'avegnir dal dschember. Las betschlas dal dschember sun pür in l'età da 40 fin 60 ons madüras per as multiplichar. E perquai reagischa il bös-ch plü plan a müdamaints da l'ambiant e dal clima. I' God da Tamangur es la cumposiziun da plantas restada d'urant ils ultims 100 ons constanta. Quist god aintasom la Val S-charl nun es be il plü or situà god da dschember d'Europa. El es cir ün dals 40 reservats da perscrutaziun dal WSL e dal Politecnicum e simbol da testardezza rumantscha.

> PAGINA 9

Il God da Tamangur es il plü ot situà god da dschembers d'Europa.

FOTO MARKUS BOLLIGER

«Tar l'um nagin na dumonda tgi che metta la saira a durmir ils uffants.»

La vicepresidente dal Cussegl grond, Aita Zanetti, e las differenzas tranter um e dunna a la piazza da lavur – pagina 2

Egn sport sadarasa

FOTO NADJA LUCCHINETTI

(fmr/nl) Saragatar sen sglatsch e davanto fetg popular sco tut las activitads sportivas an la natira. Egna visita agl event Ice Age Viamala à do investa.

Pagina 6

Servetsch d'abunents e da distribuziun: tel. 0844 226 226 mail: abo@somedia.ch

«A mei mànca igl sunar» – igl on da corona da la MiMS

Egn film da Casper Nicca par l'emissiun «Contrasts»

NADJA LUCCHINETTI/FMR

■ Casper Nicca à realisà par RTR egn film ca vean musso agls «Contrasts». Quel safatschainta cun la Musica instrumentala Muntogna da Schons (MiMS) a la dumonda, co igls cumembers da quell'unión vegian passànto igl on da corona. Igl film vean emess igls 7 da favrer 2021 a las 17.25 sen SRF1. Igl «Contrasts» mussan films documentars curts da 25 minutas cun in spectrum tematic vast a varius. Els den star an conex cuagl mintage rumantsch near cun la cultura rumantscha a grischuna. Ascheia declara RTR sen sia pagina d'internet la sia puschida.

Igl redactor sutsilvan a la MiMS

Casper Nicca da Casti/Val Schons e egn digls redactors digls films da «Contrasts». Cùn sia camera à el acumpagnieu la MiMS durant igl on da corona. El lascha raquintar cumembras a cumembers, tge ca la musica munti ad els a co igl vomi cun els saizna las provas jamnilas. Quellas en betga ple lubidas parveia da las masiras da schurmetg pretendidas digl Cunzeigl federal a digl cantùn. La MiMS e egn musica da harmonica cun passa 40 cumembers activs. Dirigieu vean la MiMS davent da quest on da Claudia Danuser. I s'antopen normalmeing igl vendergis sera a las 20.15 par las provas jamnilas, an tgea da scola a Donat. Igl repertori da la MiMS e fetg varius a tanscha da diferents marschs antocen a tocs popularas.

Las musicàntas ad igls musicàntas pronts par igl concert anual igl favrer 2020. FOTO MAD

A caschùn da que film à la FMR fatg egn pèr dumondas a Casper Nicca:

FMR: Co essas Vos vagnieu sen l'idea da far egn film sur da la MiMS?

Casper Nicca: Jou ve antschià a filmar la MiMS durant igl concert anual igl favrer 2020, peia avànt igl tains da corona. La mi'idea era quella da mussar, tge c'egna musica instrumentala munti par egn valada. Cugl lockdown da la

parmavera 2020 ve jou stuièr ponderar, co persequitar la mi'idea a ve gieu l'impressiun ca magari gest quella situaziun speziala deti egn investa a la mia dumonda prinzipala.

Ve Vos egn relaziun persunala cun la MiMS?

Da mat ve jou suno egn pèr ons posauan an la MiMS. Quegl saveva egn carmarat digl seminari. Ad el pareva igl

num MiMS fetg legher, ascheia ca turs clamavan me «igl MiMSi».

Co stat igl cuagl cumembers: Quala e la Vossa impressiun?

Igl aprem earan blears leads d'aver egn possa par saver far anzateg oter igl vendergis sera, schagea c'ign saveva far nut oter. Mo dalunga àn blears scho an crescher par las provas jamnilas a pigls cumpogns. Tge c'ign santeva ear bagn, e la tema da pearder cumembers parveia da quella possa sfurzada.

Tge à fatg surstar Vos durant ca Vos vez fatg igl film?

La MiMS à fetg blears cumembers giuven. Passa egn teazr dad els à ànc betga cumplanieu trainta ons. Quegl e sto impressiunànt da vaser, co giuvenas a vigls satgatan par star da cumpagniea a far cuminevlameing musica.

Quant gi vez Vos filmo par survagnir material par 25 minutas?

Quegl e greav da gir. Jou lavur tut igl ple saizna um da camera a sund tras quegl flexibel. Acumpagnieu ve jou la MiMS, sco getg, durant egn on. Jou ve visito els durant egn pèr provas, a caschùn da la radunanza generala a sund sto tier anzaquants cumembers a tgea. Par egn'emissiun da «Contrasts» ston igl quintar cun circa trainta gis lavur.

■ IGL TGIT SUTSILVAN

Eanda par eanda dainsa an quest liac egn survesta da quegl ca cura a passa an ad anturn la Sutselva. Quest'eanda vaina fatg la savundànta selezziun:

Cumissiun d'agricultura a tarifa par lavurs communalas

(fmr/nl) Igl vaschinadi Muntogna da Schons à ligieu la si'amprema cumissiun d'agricultura, an la quala minga vischnanca e rapreschantada cun egn cumember. Igl rapreschantants en: *Manuel Buchli* (Lon), *Werner Sutter* (Maton), *Thomas Dolf* (Vargistagn), *Armon Cantieni* (Donat) a *Martina Cantieni* (Pazen-Farden). Igl parsura da la cumissiun e igl suprastant digl vaschinadi, *Roman Hassler* da Donat. Plenavànt comunitgescha igl vaschinadi, ca las lavurs comunales vignan indemnisadas igl on 2021 savund la tarifa da 30 frànc l'ura.

Corporaziun Val Schons

La Corporaziun Val Schons survean minga on 5% da las taglias d'atua da las vischnancas an Val Schons. Tanor statutas promovia la Corporaziun la scolaziun professiunala a musicala da giuvenils near sustegna intents cuminitevels, socials a culturals an la regiun. Las dumondas en da drizar antocen igls aprem da marz agl parsura *Matthä Camenisch*, Cresta 3, 7433 Maton. Ulteriuras informaziuns en da catar sen la pagina d'internet digl vaschinadi d'Andeer: www.gemeinde-andeer.ch.

Guidadas tras vischnancas diferaints

Viamala Turissem organischa diferaints guidadas tras vischnancas da la regiun, sco par exaimpel a Tisün, a Veulden near a Spleia. Quellas en adattadas a las masiras da schurmetg digl cantùn a digl Cunzeigl federal. Las datas da las guidadas en da catar sen la pagina d'internet www.viamala-graubunden.ch.

Mena tutegna ad adigna diferaint

Saragatar sen gletsch an Val d'Avras

NADJA LUCCHINETTI/FMR

■ La scola d'alpinissem «Bergsport-schule Grischcha» à organisà la fegn d'eanda passada gis da saragatar sen sglatsch an Val d'Avras. Igl event sa numna ICE AGE VIAMALA. Acumpagnànd l'ocurenza da sonda passada à la FMR survagnieu egn'investa tant agl sport ca davainta adigna ple popular sco ear an la filosofea da quella scola d'alpinissem. Ice Age Viamala e egn festival da saragatar sen sglatsch organisà da la «Bergsport-schule Grischcha» ainten Avras. L'idea da que aranschaint e da porscher egn'investa a parsunas interessadas da que sport. La fegn d'eanda passada è igl sto la tschentgavla geada c'el à gieu liac. Parve da la pandemia àn igls organisatur fatg quest on betga grànda reclama ad igl à do me duas grupas da tres antocen quarter partizipants cun mingame egn guid da muntogna. Ear igls referats, ca vevan liac igls ons passos la sera ad earan aviers par l'antiera poulaiziun, àn betga gieu liac. Sper la teoria da basa da que sport steva la pratica agl focus da quels gis. Ascheia àn igls partizipants savieu profiter dad egn near l'oter cunzeigl digls profis.

Metoda da trenar d'unvri

Egn zapùn a carpealas, quegl e l'armadira prinzipala ca disfranzgescha igl saragatar sen sglatsch digl saragatar sen grepa. Plenavànt dat igl segl sglatsch nignas rutas definidas a nigns crocs schon pronts par sasirar. *Kasimir Schuler* e igl manader da la scola d'alpinissem a gi: «Betg aver egn ruta definida fa ca que sport e fetg pratensius. Igl vean duvro duple forza, sch'ign sto ànc luvrar cuagl teieu a coordinar sez la veia par rivar a la fegnamira. Parsuaint e igl gep anglatscho mena tutegna. Quegl dependa da l'ora, da las temperaturas ad ànc da blear duple facturs.» Igl sport segi

Egn giori par sascaldar: igls partizipants àn da savundar agls zapùns. FOTO NADJA LUCCHINETTI

vagnieu svilupo da guids da muntogna c'ancurevan pussevladads da trenar ear durant igl unvri. Sco tut las activitads d'ordafora e ear igl saragatar sen sglatsch davanto egn sport popular a la Val d'Avras egn regiun ancunaschainta. Las raschùns veza *Kasimir Schuler* agl desiderì da la glieud da passantar tains an la natira. La pandemia gidi qua sir ear ànc agl sport ad a la regiun da davantar ple populars. Sco tut las otras activitads sportivas d'ordafora lavainta ear quella dumonda partugant igl ruos da las salvaschegas ad igl sacuntaner corect an la natira. Quellas tematicas à ear influenzo l'organiziun da la scola d'alpinissem.

La scola d'alpinissem regionala

Igl fardagliuns *Kasimir a Wendelin Schuler* manavan da cuminanza egn scola d'alpinissem davent digls 2011. Quarter ons ple tard àn els fundo la scola d'alpinissem «Bergsport-schule Grischcha» anzemel cun *Jan Malär* da Trimis a *Florian Mohl* da Trin-Mulin. Cugls ons en vagnieu vetier ànc dus cum-

pogns: *Marco Steinemann* da Ftan a *Stefan Bühlmann* da Passugg. La grànda part dad els viva da quella professiun. Sch'igl cura egn'cada betga la massa, alura porschan els otras survetschs tut savund lur scolaziun. Tut igl ple e quegl lavurs ved la suja sco par exaimpel da farmar reets sen grepa sur veias near tarschinar tschainghels. La filosofea da lur scola d'alpinissem e da porscher activitads sportivas cun guids regionalas. «Bleas gràndas scolas d'alpinissem magnan grupas an liacs, cun guids da muntogna c'en betg indigens. Nus lessan far quegl da maniera diferainta. Parquegle mintage egn da nus spezialiso segl teritori, noua c'el viva a porscha la difaraintas ofertas dad activitads sportivas», declara *Kasimir Schuler*. Ascheia ancunuschan els las rutas ad igls temas da la regiun fetg bagn a san reagir ear savund basegns da la regiun near digls indigens. Plenavànt duess quella filosofea gidar agl turissem da la regiun. Sco igl exaimpel digl event ICE AGE VIAMALA mussa, para quella strategea da sacumprovar.

■ COMMENTARI

Don ca purtava betga igls calzers adatos

NADJA LUCCHINETTI

Igl e sto l'aprem'eada, ca jou ve safatschanto cuagl sport da saragatar sen sglatsch. A sco redactura c'el sto egn digls apremes events ca ve stgieu visitar. Igl partizipants àn subit anviedo me dad ear amprur or lur passiuin. Mo par furtuna purtav'jou betg igls calzers adatos. La mia vastgadira cara magari ear betga gest la ple adattada. Trànter tut quels sportists super-equipos cun la migra raglia da marcas santev'jou sco egn Talianra ca va minga 30 ons egn'cada cun skis. Igl mieus num à ear betga gest gido a mei da surpassar quell'impressiun. Basta. Las nov eassan s'antupos a Farera. Egn meas'ura ple tard vaina safatg sen veia. Tuts vevan lur armadira pronta. Antocen Cresta e'gl dad ir 20 minutas cuagl auto. Lura vaina stuièu spitegear igl guid ad ancurir parcadis. Sco davossa etapa vaina gieu dad ir a pe egn

quart d'ura. La nev cara fetg òlta, par part sfudrav'ign antocen tier igls calzuns. Propi ve jou tartgieu? Quels en betga gest digl tut tschient d'aver plascher d'egn tal sport. Igl e sir schon sto las 10.30 ad jou ve ànc vieu nut da que sport, sund dantant schon stada cregn bletscha a veva fred. Partge fa la glieud me da quella tgossas. Uras ad uras da preparaziun par saver saragatar suainter ampo se par egn pare da sglatsch.

Egn'cada vieu saragatar igls partizipants sen sglatsch ve jou alura stuièu reponderar igls mieus paratrgs. Easser an la natira, ad aver que sglatsch ca pareva adigna dad easser qua iradievva egn ruas-levladad fetg amparnevla. Vaser co igls partizipants lavuran cun la forza digl tgiep a la tecnica corecta à fatg impressiun a mei. Don ca purtava betga igls calzers adatos par las carpealas.

FOTO NADJA LUCCHINETTI